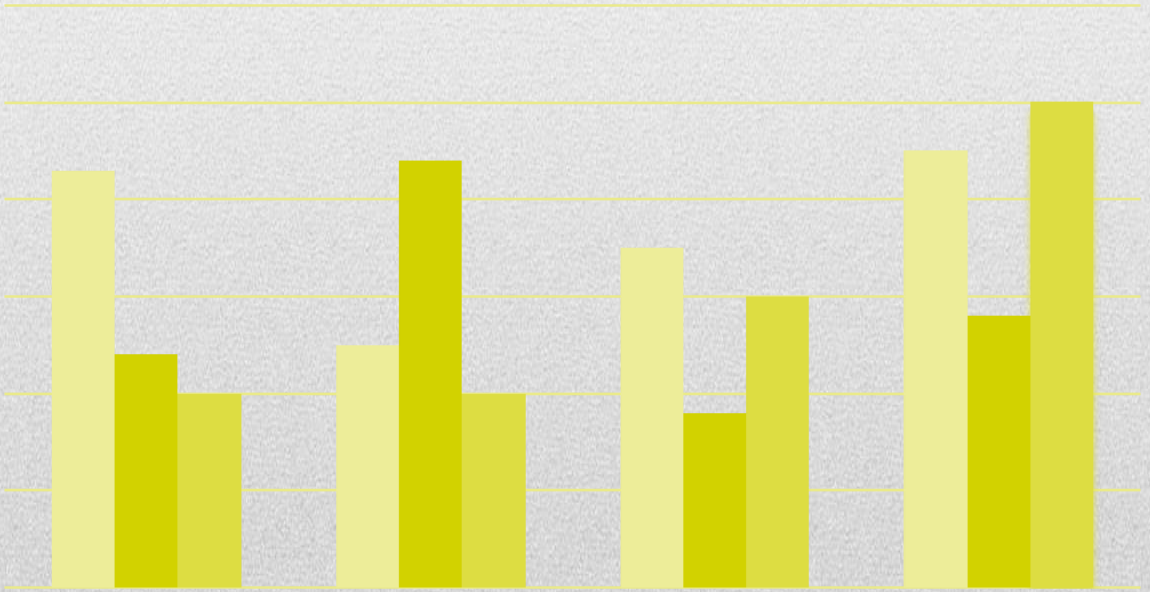

KÖYLERİN MAHALLEYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNİN SOSYO EKONOMİK ETKİLERİ

Araştırmalar Serisi I 2025 I

Köylerin Mahalleye Dönüştürülmesinin Sosyo Ekonomik Etkileri

KÜNYE

Raporun Adı:

Köylerin Mahalleye Dönüştürülmesinin Sosyo-Ekonomik Etkileri

Hazırlayan Kurumlar:

Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği (SÜRKAD)
Kentli Hakları İzleme Merkezi (KEHİM)

Editör:

Hüseyin Murat Lehimler

Araştırma ve Raporlama Ekibi:

SÜRKAD – Kentli Hakları İzleme Merkezi (KEHİM) Uzmanlar Kurulu

Yayın Yılı:

2025

Yayın Yeri:

İstanbul

ISBN:

Yayın Hakkı:

© 2025 SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

İletişim:

SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği
Büyükdere Mahallesi Maltız Deresi Sokak No:11 Sarıyer / İstanbul
www.surkad.org.tr | info@surkad.org.tr | surkadiletisim@gmail.com

Önsöz

Bu rapor, 6360 ve 7254 sayılı kanunlarla Türkiye kırsalında gerçekleştirilen yapısal dönüşümün yalnızca hukuki bir yeniden sınıflandırma olmadığını; aynı zamanda sosyo-ekonomik, kültürel ve yönetişimsel bağlamda köklü bir değişimi beraberinde getirdiğini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği bünyesinde faaliyet gösteren Kentli Hakları İzleme Merkezi (KEHİM), bu çalışmayla yerel yönetim reformlarının kırsal topluluklar üzerindeki etkilerini bütüncül bir perspektifle değerlendirmekte ve demokratik yönetim ilkeleriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu sorgulamaktadır.

Türkiye kırsalında onlarca yıldır süregelen kolektif yaşam biçimi, ortak mülkiyet düzeni ve imece temelli topluluk ilişkileri, köylerin mahalle statüsüne geçirilmesiyle birlikte ciddi bir erozyona uğramıştır. Yerel tüzel kişiliklerin kaldırılması, kırsal halkın yalnızca yönetim süreçlerinden değil, aynı zamanda mal varlığı üzerindeki karar hakkından da dışlanmasına neden olmuş; böylece demokratik katılım, yerel temsil ve sosyal aidiyet gibi temel değerler zayıflamıştır. Yerinden yönetimin daraldığı, katılımcılığın simgesel düzeye gerilediği bu süreç, iyi yönetim anlayışını zedelemiş; kamu malı tasarrufunun toplumsal mutabakattan uzak biçimde merkezileştirilmesine yol açmıştır.

Bu rapor, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde yaşanan dönüşümün örnekleri üzerinden hareketle, kırsal mahalleleşmenin yarattığı kurumsal, ekonomik ve sosyal sonuçları kapsamlı bir biçimde analiz etmektedir. Sayıştay verilerinden saha gözlemlerine, akademik literatürden mevzuat yorumlarına kadar uzanan çok boyutlu veri setiyle hazırlanan bu çalışma; kırsalda mülkiyetin el değiştirmesi, genç nüfusun yerelden kopması, kamusal alanların işlevsizleşmesi ve üretim sistemlerinin zayıflaması gibi sorunların altını çizmekte, aynı zamanda bu sorunların çözümüne yönelik yeni politika önerileri geliştirmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, yalnızca fiziksel hizmetlerin sunumu değil; toplumsal kapsayıcılık, yönetişimde şeffaflık ve yerel halkın karar süreçlerine etkin katılımı ile mümkündür. Dolayısıyla bu rapor, kırsal alanlarda demokratikleşme perspektifinden yeni bir hukuk ve yönetim çerçevesine olan ihtiyacı da vurgulamaktadır. Köylerin mahalleye dönüşmesi süreci, eğer kırsal özgünlükler dikkate alınmadan sürdürülürse, yalnızca hizmetin merkezden ulaştırılmasıyla yetinen bir model haline gelir. Oysa çağdaş demokrasi anlayışı, hizmetin değil kararın da yerelleştirilmesini esas alır.

SÜRKAD olarak bu çalışmayı, kamu otoriteleri, yerel yöneticiler, akademisyenler ve sivil toplum aktörleri için bir değerlendirme aracı ve politika üretimi açısından bir referans metni olarak sunuyoruz. Kırsalın sadece coğrafi bir tanım değil; aynı zamanda yaşam biçimi, toplumsal hafıza ve demokratik bir alan olduğunu hatırlatmak ve bu belleği koruyarak dönüştürmek temel sorumluluğumuzdur.

Bu raporun hazırlanmasına katkı sunan KEHİM uzmanlarına, veri sağlayıcı kurumlara ve saha çalışmasını kolaylaştıran tüm yerel paydaşlara içtenlikle teşekkür ederiz.

SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği
Kentli Hakları İzleme Merkezi (KEHİM)
Ocak 2025, İstanbul

İçindekiler Tablosu

Önsöz	3
I. Giriş.....	6
II. Köylerin Mahalle Statüsüne Dönüştürülmesi Süreci	8
2.1. 6360 Sayılı Kanun (12 Kasım 2012 / Resmî Gazete 28489).....	8
2.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu (6360 ile eklemeler)	12
2.3. 3194 Sayılı İmar Kanunu ve Uygulamalar	14
2.4. 7254 Sayılı Kanun (2020) – “Kırsal Mahalle” Statüsü	16
2.5. Yasaların Sosyal, Ekonomik ve Kurumsal Etkileri	18
III. DEĞİŞEN KÖY SOSYOLOJİSİ VE MAL VARLIKLARININ AKİBETİ	20
3.1. Yasal Düzenleme Öncesi Köy Sosyolojisi ve Mal Varlıkları Yapısı	20
3.2. 6360 SAYILI KANUN SONRASI: DÖNÜŞÜM VE KAYIPLAR	22
3.2.1. Sosyolojik Değişim:	22
3.2.2. Mal Varlığı Üzerindeki Değişim:	24
3.2.3. Devir Kapsamı ve Sayısal Dağılım	25
3.2.4. Kurumsal ve Sosyo-Mali Etkiler	26
IV. Örnekler	28
4.1. Aydın.....	28
4.2. Samsun	28
4.3. Diyarbakır	28
4.4. Erzurum.....	28
V. Sonuç.....	29
VI. Kaynakça	31

I. Giriş

Türkiye’de kırsal yönetim yapısı, 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Kanun ile köklü bir değişikliğe uğramış; bu düzenlemeyle büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki tüm köyler mahalleye dönüştürülmüştür. Takip eden yıllarda yapılan yasal düzenlemeler ve uygulama kararlarıyla birlikte, kırsal yerleşimlerin hukuki statüsü, mülkiyet yapısı, idari temsiliyeti ve hizmet ilişkileri tamamen yeniden tanımlanmıştır. Bu dönüşüm, kırsal mekânın yalnızca idari yapısında değil; sosyal dokusunda, ekonomik ilişkilerinde, kültürel pratiklerinde ve yönetim dinamiklerinde de derin etkiler yaratmıştır.

Köylerin mahalle statüsüne geçirilmesi süreci, Türkiye'nin kentleşme ve kamu yönetimi politikalarının bir yansıması olarak değerlendirilse de, uygulamada ciddi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmaların merkezinde, kırsal halkın ortak mülkiyet üzerindeki haklarını kaybetmesi, yerel karar alma süreçlerinden dışlanması, hizmet erişiminde artan eşitsizlikler ve toplumsal aidiyetin zayıflaması gibi temel sorunlar yer almaktadır. Mahalleye dönüşen köylerdeki sosyal yapının belediye sistematigi içerisinde tanımsız kalması, bu yerleşimlerde yönetsel temsiliyetin sembolikleşmesine neden olmuş, yerel demokrasinin kırsal uzantıları büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

Bu bağlamda, SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği bünyesinde faaliyet gösteren Kentli Hakları İzleme Merkezi (KEHİM) tarafından hazırlanan bu rapor, köylerin mahalleye dönüştürülmesinin sosyal, ekonomik ve yönetsel etkilerini çok boyutlu bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Raporun temel hedefi, söz konusu dönüşümün kırsal alanlarda yaşam kalitesi, toplumsal yapı, mülkiyet rejimi, demokratik katılım ve yerel yönetim ilkeleri üzerindeki etkilerini tespit etmek ve bu bulgular ışığında politika yapıcılara önerilerde bulunmaktır.

Bu çalışma, konuyu yalnızca mevzuat düzeyinde değil; saha gözlemleri, Sayıştay raporları, akademik literatür taraması ve kırsal yerel yönetim aktörlerinin görüşlerine dayalı olarak bütüncül biçimde ele almaktadır. Aynı zamanda, Türkiye’nin farklı illerinden seçilen örnek vakalar aracılığıyla dönüşümün somut sonuçları analiz edilmekte, kırsalın kentleştirilmesi sürecinin özgün zorlukları ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın temel iddiası, kırsal mahalleleşmenin mevcut biçimiyle yalnızca yönetsel bir yeniden düzenleme değil; aynı zamanda yerel demokrasiyi zayıflatan, kırsal yurttaşların

yönetime katılımını sınırlayan ve sosyal eşitsizlikleri artıran bir sürece dönüştüğüdür. Bu nedenle rapor, söz konusu dönüşümün sürdürülebilir kalkınma, yerinden yönetim, iyi yönetim ve hukuk devleti ilkeleriyle olan ilişkisini sorgulamakta ve yeni bir yaklaşım ihtiyacını gündeme getirmektedir.

II. Köylerin Mahalle Statüsüne Dönüştürülmesi Süreci

2.1. 6360 Sayılı Kanun (12 Kasım 2012 / Resmî Gazete 28489)

6360 Sayılı Kanun'un 12 Kasım 2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de yerel yönetim yapılanmasında köklü bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Bu yasa ile birlikte, 16'sı yeni olmak üzere toplam 30 büyükşehir belediyesi kurulmuş; büyükşehir belediye sınırları il sınırlarını kapsayacak şekilde yeniden tanımlanmıştır. Bu değişiklikle 27 ildeki köy tüzel kişilikleri ve belde belediyeleri kaldırılarak bu yerleşimler mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Böylece kırsal alanlar, hukuki olarak kentsel idari yapının bir parçası hâline getirilmiş, idari, malî ve hukuki işleyişleri belediye sistemine entegre edilmiştir (Resmî Gazete, 2012; Gürsoy, 2017).

Mahalleye Dönüştürme Kapsamına Giren 30 Büyükşehir İli

Adana	Diyarbakır	Kahramanmaraş	Mersin	Trabzon
Ankara	Erzurum	Kayseri	Muğla	Van
Antalya	Eskişehir	Kocaeli	Ordu	
Aydın	Gaziantep	Konya	Sakarya	
Balıkesir	Hatay	Malatya	Samsun	
Bursa	İstanbul	Manisa	Şanlıurfa	
Denizli	İzmir	Mardin	Tekirdağ	

Türkiye genelindeki 30 büyükşehirde toplam ~16 082 köy ve 1 053 belde mahalleye çevrilmiştir

Buna göre, dönüştürülen toplam yerleşim sayısı yaklaşık olarak 17 135'tir.

Köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılması, sadece yönetsel değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel boyutları olan bir değişimi beraberinde getirmiştir. Köylerin tüzel kişilik statüsü altında sahip oldukları mallar – başta mera, yaylak, kışlak, orman içi yollar, göletler, harman yerleri, okul, sağlık evi, lojman gibi taşınmazlar – yasa gereği ilgili büyükşehir ilçe belediyelerine devredilmiştir. Bu malların önemli bir bölümü, geçmişte köy halkının ortak kullanımına tahsis edilmiş doğal ve sosyal kaynak niteliği taşıyan varlıklardı. Ancak 6360 sayılı Kanun ile bu mallar artık halkın doğrudan tasarrufunda olmaktan çıkarılarak, belediyeler eliyle yönetilmeye başlanmıştır (Yıldız, 2016; Altuntaş, 2021; Tarhan, 2020).

Resmî istatistiklere göre, sadece Aydın ilinde bu kapsamda tüzel kişiliği kaldırılan 732 köyde yaklaşık 48.000 dekarlık mera alanı belediyelere devredilmiş, bu alanların önemli bir bölümü imar değişikliği süreçleriyle farklı hizmet türlerine tahsis edilmiştir (Seyrek, 2022). Samsun'da ise 178 köyde bulunan içme suyu göletleri, hayvan içme yerleri ve sulama kanallarının önemli bir kısmı belediye projeleri kapsamında yeniden düzenlenmiş, köy sakinlerinin kullanımındaki serbestlik kaldırılmıştır (Gürel, 2021). Diyarbakır'da 214 kırsal yerleşim alanına ait mezarlık, tarım arazisi ve harman yeri gibi taşınmazların bir kısmı ya kamu hizmetine tahsis edilmiş ya da satışa konu edilmiştir (Kaya, 2020).

Bu dönüşüm sadece mülkiyet ve yönetim düzeyinde değil, köyün sosyo-kültürel varoluş biçimini de etkilemiştir. Ortak mülkiyete dayalı imece geleneği ve yerel üretim sistemleri zayıflarken, kolektif yarar anlayışı yerini merkezi belediyeçilik hizmetlerine bırakmıştır. Köylerin mahalleye dönüşmesiyle birlikte, muhtarların da karar ve yönetim yetkileri azalmış, köy halkının kamusal mal tasarrufundaki etkisi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Artık muhtarlar, sadece temsil görevi bulunan, mal varlığı yönetimi ve bütçe kullanma yetkisi olmayan konumlara indirgenmiştir (Özçelik, 2019). Belediyelere geçen bu alanların tasarrufu, çoğu zaman belediyelerin malî kaynak oluşturma, yatırım geliştirme ve sosyal hizmetleri genişletme motivasyonları doğrultusunda şekillenmekte; bu ise kırsal halk nezdinde "malımıza el konuldu" algısını güçlendirmektedir (Yıldırım, 2022).

Tüm bu değişiklikler kırsal alanların kentsel işleyişe eklenmesi çabasının parçası olarak değerlendirilmekle birlikte, yerel halk açısından mülkiyet, katılım ve karar süreçlerinden dışlanma gibi önemli toplumsal sonuçlara neden olmuştur. Belediyelerin yeni mahallelerdeki bu alanlara ilişkin uygulamaları ise iller arasında farklılık gösterebilmekte, bazı belediyeler bu alanları kamusal fayda temelinde korumaya çalışırken, bazıları için bu taşınmazlar doğrudan ekonomik değer yaratma aracı olarak kullanılmaktadır. Yine de genel eğilim, köylerin kolektif yaşam ve mülkiyet tarzının çözülmesi ve kırsalın idari olarak kentlileştirilmesi yönündedir.

- **Büyükşehir belediye sınırlarının il sınırlarına genişletilmesiyle** birlikte, 27 ildeki köy tüzel kişilikleri kaldırılmış, bu köyler
- Bunun sonucu olarak, köylerin **mera, yaylak, kışlak gibi ortak kullanımı** sağlayan mal varlıkları ilçe belediyelerine devredilmiştir

Etkileri:

- **Tüzel kişilik ve muhtarlık yetkileri** sona erdi; muhtarlar artık eski köy muhtarı gibi taşınır-taşınmaz yönetimi yapamıyor
- Köye özgü **adil temsil-ilke** ortadan kalkmış, merkezi idare anlayışı hakim oldu.

6360 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte köylerin mahalle statüsüne dönüştürülmesi yalnızca idari bir sınıf değişikliğinden ibaret olmamış, aynı zamanda yerel yönetim dinamiklerinde önemli kırılmalar yaratmıştır. En başta, köylerin yasal tüzel kişiliklerinin sona erdirilmesi, yerel halkın kamusal alanlar ve taşınmazlar üzerindeki kullanım ve tasarruf hakkını ortadan kaldırmıştır. Kanun öncesinde köyler, 442 sayılı Köy Kanunu uyarınca birer tüzel kişilik olarak tanınmaktaydı. Bu tüzel kişilik; köyün ortak mallarının yönetimi, köy işlerinin planlanması ve icrası, imece usulü uygulamaların yürütülmesi gibi geniş bir yetki alanı sağlıyordu. Ancak köylerin mahalleye dönüşmesiyle birlikte bu tüzel kişilik ortadan kalkmış, tüm yetki ve sorumluluk büyükşehir ve ilçe belediyelerine devredilmiştir (Altuntaş, 2021; Yıldız, 2016).

Bu dönüşümün en somut etkilerinden biri, köy muhtarlarının yetki alanlarının ciddi şekilde daraltılmasıdır. Önceden köy muhtarları, köy tüzel kişiliği adına taşınır ve taşınmaz malları yönetebiliyor, gelir ve harcamalara karar verebiliyor, köy bütçesini kullanabiliyorlardı. Örneğin, köy bütçesinden köy yolu bakımına, mezarlık düzenlemesine, öğretmen lojmanı onarımına kadar birçok iş doğrudan köy muhtarlığı tarafından yürütülebilmekteydi. Ancak mahalle statüsüne geçildikten sonra muhtarlar sadece mahalleyi temsilen görevlendirilen, bütçe, taşınmaz yönetimi ya da karar alma gibi hiçbir icrai yetkisi bulunmayan sembolik figürlere indirgenmiştir. Mevcut yasal düzende mahalle muhtarı sadece merkezi yönetimin temsil görevini yürütmekte; örneğin seçim kütüğü düzenlemek, ikametgah bilgilerini vermek, belediyeye sorun iletmek gibi işlemlerle sınırlı bir role sahiptir (Gürel, 2021; Özçelik, 2019).

Bu durum, yerel demokrasi açısından önemli bir temsil açığı yaratmıştır. Köy tüzel kişiliği, yalnızca hukuki bir kavram değil, aynı zamanda köy halkının kolektif kimliğinin ve yerel katılım hakkının kurumsal ifadesiydi. Bu statü sayesinde halk, doğrudan ve yerinden yönetime katılabiliyor; kendi mahalli ihtiyaçlarını yerel temsilciler aracılığıyla organize edebiliyordu. Oysa mahalle statüsüyle birlikte, köy halkının yönetim sistemine doğrudan katılımı büyük oranda ortadan kalkmış, karar alma süreçleri belediyelere taşınmış ve böylelikle yerel temsilin tabana yayılması imkânsız hale gelmiştir. Söz konusu mahalleler,

çoğu zaman kırsal karakterini korumasına rağmen hukuki olarak kentleşmiş sayılmakta; bu da hem hizmet üretiminde standardizasyon sorunlarına hem de temsili demokrasiden uzaklaşmaya yol açmaktadır (Tarhan, 2020; Kaya, 2020).

Yönetsel merkezileşme ile birlikte ortaya çıkan bir diğer önemli sorun, “adaletli temsil” ilkesinin aşınmasıdır. Önceden köylerde her bir yerleşim biriminin kendi muhtarı ve ihtiyar heyeti bulunmakta; kararlar bu yapı aracılığıyla alınmakta ve icra edilmekteydi. Ancak mahalleleşme sonrası her ne kadar muhtarlık kurumu korunmuş görünse de, muhtarların işlevselliği büyük ölçüde sembolik düzeyde kalmıştır. Ayrıca mahalle muhtarlarının belediye meclislerinde karar alma süreçlerine doğrudan etkisi bulunmamaktadır. Böylelikle köyde yaşayan yurttaşların talepleri, merkezi belediye yönetiminin karar mekanizmaları içinde temsil edilme şansını yitirmiştir (Yıldırım, 2022).

Uygulamada bu durum; köy halkının eski yaşam biçimlerini sürdürme, kendi sorunlarını kendi aralarında çözme ve yerel dayanışma pratiklerini devam ettirme imkânlarını daraltmıştır. Köy okulları, harman yerleri, göletler ve sulama kanalları gibi köye ait taşınmazlar belediye kontrolüne geçince bu alanların tasarrufu da merkezileşmiş, köylüler bu alanlar üzerinde doğrudan hak iddia edemez hâle gelmiştir. Hatta bazı belediyelerin bu alanları imara açtığı, kiraya verdiği ya da hizmet dışı bıraktığı örnekler literatürde yer almaktadır (Seyrek, 2022; Gürsoy, 2017).

Özetle, köylerin mahalleye dönüşmesiyle birlikte yerel halkın yönetim süreçlerine doğrudan katılım olanakları ciddi biçimde sınırlandırılmış, köy muhtarlığı gibi temel demokratik temsil araçları etkisizleştirilmiş, yerel toplulukların kolektif irade sergileme kapasitesi zayıflatılmıştır. Bu da yalnızca yönetsel değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm yaratmakta; yerinden yönetim ilkesinin gerilemesiyle birlikte yurttaş-devlet ilişkilerinde mesafe artmakta, toplumsal aidiyet zedelenmektedir.

2.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu (6360 ile eklemeler)

5393 Sayılı Belediye Kanunu, Türkiye’de yerel yönetimlerin hukuki çerçevesini belirleyen temel yasal metinlerden biri olup 2005 yılında kabul edilmiştir. Ancak 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile bu yasa üzerinde köklü değişiklikler yapılmış, özellikle kırsal yerleşimlerin idari statüsü bakımından yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu kapsamda, köy statüsünden mahalleye dönüştürülen yerleşim birimlerine yönelik olarak 5393 Sayılı Kanun’a eklenen hükümlerle, mahalle kurulmasına ve bu yeni mahallenin idari yapısına dair sınırlandırmalar getirilmiştir.

Bu değişikliklerin en dikkat çekenlerinden biri, mahalle kurulmasına ilişkin nüfus sınırlamasıdır. 6360 sayılı Kanun’un 4. maddesiyle 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 9. maddesinde yapılan değişiklikle, "nüfusu 500’ün altında olan yerleşim birimlerinde mahalle kurulamaz" hükmü getirilmiştir (Resmî Gazete, 2012; Öztürk, 2014). Bu düzenleme, özellikle kırsal yerleşimlerde mahalle kurulumunu sınırlandırmakta ve birçok küçük yerleşim biriminin ayrı bir mahalle olarak tanınmasının önüne geçmektedir. Bu uygulama, demografik bakımdan zayıf olan, yaşlı nüfusu yoğunlaşmış, kent merkezinden uzak kırsal alanların hukuken mahalle statüsü altında birleştirilmesini ya da ilçe merkezine bağlı mülki bir parça olarak değerlendirilmesini beraberinde getirmiştir.

Bu nüfus kriteri, kırsalda yer alan küçük yerleşimlerin idari özerkliğini azaltmış ve birçok yerde coğrafi olarak uzak fakat hukuken aynı mahalle içinde kalan parçalı yerleşim örüntüleri ortaya çıkarmıştır. Köy statüsündeyken tek başına tüzel kişilik ve yönetsel yapı sürdürebilen yerleşimler, mahalle statüsüne geçtikten sonra bu özerkliklerini kaybetmiş ve merkezileşmiş belediye yapısının bir parçası haline gelmiştir. Bunun sonucunda yerel hizmetlerin sunumunda, coğrafi erişim, katılım ve kaynak tahsisi gibi açılardan ciddi eşitsizlikler doğmuştur (Altuntaş, 2021; Tarhan, 2020).

5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda yapılan bir diğer önemli düzenleme, orman köyü statüsüne sahip olan yerleşimlere ilişkindir. 6831 Sayılı Orman Kanunu çerçevesinde orman köyü olarak tanımlanan bu yerleşimlerde yaşayanlara geçmişte sağlanan bazı imtiyazların, mahalle statüsüne geçilse dahi devam edeceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm, hem orman kadastro su içinde yer alan yerleşimlerin ekonomik faaliyetlerini koruma hem de mülkiyet haklarını güvence altına alma amacı taşımaktadır. Bu imtiyazlar arasında, orman ürünlerinden indirimli

yararlanma, orman emvali temini, yakacak temini, orman kooperatifleri aracılığıyla gelir elde etme gibi sosyal ve ekonomik destekler yer almaktadır (Gökhan Bilgin, 2017; Özçelik, 2019).

Ancak uygulamada bu düzenlemenin etkili bir şekilde yürütülmediği, mahalleye dönüşen birçok eski orman köyünün bu statüden doğan haklarını kullanmakta zorlandığı görülmektedir. Bazı belediyeler bu köylerin orman köyü statüsünü dikkate almaksızın genel belediye uygulamalarını devreye sokmakta; bu durum ise kırsal yoksulluğun daha da derinleşmesine, ormanla uyumlu geleneksel üretim biçimlerinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Seyrek, 2022). Ayrıca bu tür köylerde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesinde yerel yönetimlerin kaynak ve kapasite yetersizliği, kırsal kalkınma açısından olumsuz bir tablo yaratmaktadır.

Tüm bu düzenlemeler kırsal alanların mahalleleşmesi sürecinde yalnızca yönetsel değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik bir dönüşüm sürecinin yaşandığını ortaya koymaktadır

2.3. 3194 Sayılı İmar Kanunu ve Uygulamalar

6360 sayılı Kanun ile mahalleye dönüştürülen köy yerleşimleri açısından 3194 sayılı İmar Kanunu'nun uygulanma biçimi, kırsal yapılaşmanın hukuki çerçevesini önemli ölçüde yeniden şekillendirmiştir. Bu bağlamda, mahalle statüsüne alınan köylerde, belediye tarafından onaylı bir imar planı hazırlanıp yürürlüğe girinceye kadar, 3194 sayılı Kanun'un 27. maddesi kapsamında “plansız alanlara ilişkin hükümler” geçerli kabul edilmiştir. 27. madde uyarınca, kırsal yerleşim karakteri taşıyan alanlarda, özellikle tarım ve hayvancılık gibi geçimlik faaliyetlere dönük yapılar için yapı ruhsatı aranmayacağı, yapı sahibi tarafından fen ve sanat kurallarına uygun biçimde inşa edilmesi ve yapının ilgili idareye bildirilmesi koşuluyla inşaa başlanabileceği belirtilmiştir (3194 Sayılı İmar Kanunu, md. 27; Demir, 2021).

Bu düzenleme, köylerden mahalleye dönüşen alanlarda tarımsal üretimin ve geçimlik yapıların kesintiye uğramaması açısından önemli bir hukuki esneklik sağlamaktadır. 27. madde kapsamında değerlendirilen yapılar arasında, küçük ahırlar, samanlıklar, çiftlik yapıları, tarım ambarları, hayvan barınakları ve tarımsal depo niteliğindeki yapılar sayılmaktadır. Bu yapıların inşasında yapı ruhsatı zorunluluğu bulunmamakla birlikte, yapının fen ve sanat kurallarına uygunluğunun teknik bir raporla belgelenmesi ve muhtarlık aracılığıyla belediyeye bildirilmesi gerekmektedir (Bozkurt, 2022; Gökçen, 2020). Ayrıca, bu tür yapılar için hiçbir belediye harcı, ruhsat ücreti veya yapı denetim katkı payı alınmamaktadır (Karahana, 2021).

Ancak bu düzenlemenin uygulamada çeşitli sorunları beraberinde getirdiği de belirtilmektedir. Her şeyden önce, “fen ve sanat kurallarına uygunluk” kriteri idarelerin takdirine açık bir alan yaratmakta, bu da kimi yerlerde teknik uygunluk belgesi alınamaması ya da belediyelerin kırsal yapılaşmaya müdahale etmesiyle sonuçlanmaktadır. Ayrıca, yapı ruhsatı gerekliliğinin ortadan kalkmış olması bazı bölgelerde kontrolsüz yapılaşmayı artırmış, belediye denetimi dışında kalan plansız büyümelere neden olmuştur (Çalık, 2019). Bu durum özellikle su havzaları, orman alanları ve tarım dışı kullanıma açılan yerlerde çevresel sürdürülebilirliği tehdit eder niteliktedir.

Öte yandan, 6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesini takiben bu alanlarda mevcut olan ruhsatsız yapıların hukuki durumuna ilişkin olarak da özel bir düzenleme yapılmıştır. Kanunla birlikte getirilen geçici hükümler çerçevesinde, mahalleye dönüşen köylerde daha önce inşa edilmiş ancak yapı ruhsatı olmayan tarım ve hayvancılık yapıları ile küçük konutlara af

niteliğinde bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu çerçevede, söz konusu yapılar “mevcut haliyle ruhsatlandırılmış sayılmakta” ve herhangi bir başvuru süresi sınırlandırması getirilmemektedir. Böylece, kırsal yerleşim alanlarında uzun süredir kullanımda olan yapıların hukuki güvence altına alınması amaçlanmıştır (Yıldırım, 2021; Arslan, 2020).

Ancak bu “ruhsatlandırılmış sayılma” yaklaşımı, bazı belediyeler tarafından yapı kayıt belgesi talepleri ya da imar barışı ile karıştırılmakta; bu da uygulamada belirsizlikler ve mükerrer başvurulara neden olmaktadır. Ayrıca bu uygulamanın yerel planlama ilkeleri ile uzun vadeli kentsel gelişim stratejileriyle ne derece uyumlu olduğu konusunda tartışmalar sürmektedir. Bazı uzmanlara göre, bu tür af düzenlemeleri kırsal yapılaşmanın sürdürülebilirliği açısından sorunlu bir zemin yaratmakta, yapı denetimini zayıflatmakta ve çevresel etki analizlerini dışlamaktadır (Aydemir, 2022).

Sonuç olarak, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 27. maddesi ile sağlanan ruhsatsız yapılaşma muafiyeti, geçici bir esneklik sağlamakla birlikte, kırsal mahallelerin bütüncül bir planlama süreciyle entegre edilmesi açısından yetersiz kalmakta; planlı ve sürdürülebilir kırsal gelişimi teşvik edecek yeni bir yasal çerçeveye duyulan ihtiyaç giderek daha belirgin hale gelmektedir.

2.4. 7254 Sayılı Kanun (2020) – “Kırsal Mahalle” Statüsü

7254 Sayılı Kanun, Türkiye’de kırsal alanların idari statüsünü yeniden düzenlemeye yönelik olarak çıkarılmış önemli yasal düzenlemelerden biridir. 16 Ekim 2020 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren bu kanun ile, büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan ve mahalle statüsüne geçirilmiş olan eski köy yerleşimlerinin özgün kırsal yapılarının korunması, sosyo-ekonomik niteliklerinin desteklenmesi ve yönetsel esneklik sağlanması amaçlanmıştır (Resmî Gazete, 2020).

6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan köy ve beldelerin mahalleye dönüştürülmesinin ardından, bu yerleşimlerin kırsal karakterinin yasal düzlemde göz ardı edilmesi, gerek altyapı hizmetlerinin sunumunda gerekse yapılaşma rejiminde önemli sorunlara yol açmıştır. Bu bağlamda 7254 sayılı Kanun, söz konusu sorunları çözme yönünde bir adım niteliği taşımaktadır. Kanun ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na eklenen ek maddeyle, büyükşehir sınırları içerisinde yer alan ve nüfusu 5000’in altında kalan mahallelerin, büyükşehir belediye meclis kararıyla "kırsal mahalle" ya da "kırsal yerleşik alan" olarak belirlenmesine olanak tanınmıştır (TBMM, 2020; Danıştay, 2021).

Bu düzenleme ile birlikte kırsal mahalle statüsü verilen yerleşimlerde, İmar Kanunu’nun 27. maddesinin uygulanması mümkün hale gelmekte; bu da yapı ruhsatı ve harç gibi bazı belediye uygulamalarında muafiyetler doğurmaktadır. Ayrıca kırsal mahalle olarak tanımlanan alanlarda, elektrik, su, atık su gibi belediye hizmetlerinde indirimli tarife uygulanabilmekte, tarımsal üretim yapan haneler için destekleyici bir mali altyapı oluşturulabilmektedir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021). Bu yönüyle kırsal mahalle statüsü, hem tarımsal üretimin teşvik edilmesini hem de kırsal yaşam tarzının sürdürülebilirliğini koruyacak bir çerçeve sunmaktadır.

Ancak uygulamada bazı önemli sorunlar dikkat çekmektedir. Kırsal mahalle statüsü verilmesi için büyükşehir belediye meclisinin kararı gerektiğinden, bu sürecin siyasal iradeye ve belediye politikalarına göre şekillenmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Türkiye Belediyeler Birliği’nin (TBB) 2021 tarihli saha araştırmasına göre, birçok büyükşehir belediyesinde kırsal mahalle başvurularının meclis gündemine alınması aylar, hatta yıllar sürebilmekte; bazı durumlarda ise siyasi çoğunluk nedeniyle reddedilebilmektedir (TBB, 2021). Bu durum, kırsal mahalle statüsünün yerel ölçekte etkin biçimde uygulanmasını sınırlamakta, mevzuatın öngördüğü amaçların hayata geçmesini geciktirmektedir.

Ayrıca kırsal mahalle statüsünün kazanılması ile sağlanan imtiyazların mali yükleri, ilçe belediyelerinin bütçelerini zorlamakta, bu durum kimi belediyelerin bu statüyü teşvik etmekten kaçınmasına yol açmaktadır. Özellikle su ve atık su ücretlerinde indirim uygulanması gibi hususlarda belediyeler gelir kaybı yaşamakta; bu durum, sosyal politika ile mali sürdürülebilirlik arasında gerilim yaratmaktadır (Sayıştay, 2022).

Uygulamanın başka bir sınırlılığı da kırsal mahalle ilan edilen alanlarda herhangi bir merkezi planlama normunun zorunlu olmamasıdır. Bu, bazı yerlerde yapılaşmanın kontrolsüz hale gelmesine, tarım arazilerinin konut kullanımına açılmasına ve çevresel etkilerin göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın 2022 tarihli değerlendirme raporuna göre, kırsal mahalle statüsü bazı bölgelerde planlamasız büyümeyi tetiklemiş ve bu da uzun vadede kırsalın sürdürülebilirliğini tehdit eden bir unsur haline gelmiştir (TMMOB, 2022).

Tüm bu değerlendirmeler ışığında 7254 sayılı Kanun, kırsal yerleşimlerin özgün yapısının korunması ve kalkındırılması için önemli bir hukuki araç olmakla birlikte, uygulamadaki siyasi, ekonomik ve idari engeller bu düzenlemenin potansiyelinden tam anlamıyla yararlanılmasını sınırlamaktadır. Bu nedenle, kırsal mahalle statüsünün tanınmasında daha objektif ve merkezi standartlara dayalı bir süreç oluşturulması, belediyelerin bu uygulamayı desteklemesi için teşvik mekanizmaları geliştirilmesi ve çevresel etkileri dikkate alan bir izleme sisteminin kurulması gerekmektedir.

2.5. Yasaların Sosyal, Ekonomik ve Kurumsal Etkileri

Etki Alanı	Gözlemler
Sosyo-ekonomik	Tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapı ruhsatı zorunluluğu nedeniyle zorlaştı; kültürel kimlik etkilenebilir
Mali	Emlak vergisi muafiyeti devam etse de bazı yerlerde sona erdi; ayrıca mera gibi kamu malları belediyelere devredildi .
Kurumsal	İl özel idarelerin yetkileri azaldı, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin yetki sahasına taşındı; muhtarlarla iletişim ve danışma erozyona uğradı .

6360 sayılı Kanun ve ardından gelen 7254 sayılı Kanun ile Türkiye’de kırsal idari yapının köklü biçimde yeniden düzenlenmesi, yalnızca hukuki bir değişim yaratmakla kalmamış; aynı zamanda sosyal dokuda, ekonomik ilişkilerde ve kamu kurumlarının işleyişinde çok yönlü dönüşümlere neden olmuştur. Mahalleye dönüştürülen köyler, köy tüzel kişiliğinin kaldırılmasıyla birlikte hem kamu hizmetlerinden faydalanma biçiminde hem de yerel karar alma süreçlerine katılım yönünden önemli kırılmalar yaşamış, bu da sosyo-ekonomik yapının sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemiştir (Öztürk, 2021).

Sosyo-ekonomik açıdan en dikkat çeken değişikliklerden biri, tarım ve hayvancılığa dayalı üretim sistemlerinin yapı ruhsatı ve imar planlarına tabi hale gelmesiyle karşı karşıya kalmasıdır. Köy statüsündeyken üretim yapıları, mera barınakları, ahır, ambar, samanlık gibi yapılar köy ihtiyar heyetinin kararıyla ve çoğunlukla ruhsatsız olarak inşa edilebilmekteydi. Ancak mahalleye dönüşüm sonrası bu yapılar, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun denetimine girmiş, yapı ruhsatı alınmaksızın herhangi bir üretim yapısının inşa edilmesi teknik olarak yasaklanmıştır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan küçük üreticiler, hem bu sürece dair teknik bilgi eksikliği hem de ruhsat maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle zor durumda kalmış, bu da kırsalda tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini tehdit eder bir hal almıştır (TÜSİAD, 2021; Tarım Platformu, 2022).

Bu dönüşüm sürecinde kültürel kimlik üzerinde de belirgin etkiler oluşmuştur. Köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle birlikte, geleneksel yönetim biçimlerinin ve yerel kolektif hafızanın mekânsal ve idari bağlamda korunması güçleşmiştir. Yerel tören alanları, köy odaları, harman yerleri gibi kamusal yaşamın taşıyıcısı olan mekânlar belediyelerin malı haline gelmiş; bu da halkın mekânsal aidiyet duygusunu zedelemiştir. Köy tüzel kişiliği altında sürdürülen cemiyet organizasyonları, imece temelli yardımlaşma pratikleri ve yerel karar alma alışkanlıkları yerini bürokratik süreçlere bırakmıştır (Bozkurt, 2020).

Mali açıdan bakıldığında, mahalleye dönüştürülen yerleşimlere 5 yıl boyunca emlak vergisi muafiyeti getirilmiş olsa da bu sürenin sonunda birçok yerleşim için vergi yükü önemli bir artış göstermiştir. Ayrıca, köy tüzel kişiliğine ait olan mera, yaylak, mezarlık, su kaynakları gibi taşınmazların büyükşehir ve ilçe belediyelerine devredilmesiyle birlikte, yerel halkın bu alanlar üzerindeki tasarruf yetkisi sona ermiştir. Tarım arazisi niteliğindeki bu taşınmazların bazıları belediyelerce satılmış, kiraya verilmiş ya da farklı kullanımlara dönüştürülmüştür. Bu uygulamalar kırsal alanda ortak mülkiyet ilkesine dayalı kullanım kültürünü erozyona uğratmış, kırsal kamusal varlıkların yerel refah üretimindeki rolünü zayıflatmıştır (Sayıştay, 2021; TEPAV, 2019).

Kurumsal etkiler açısından, en kritik dönüşüm il özel idarelerinin lağvedilmesi ve yetkilerinin büyükşehir belediyelerine devredilmesiyle gerçekleşmiştir. İl özel idareleri, kırsal hizmetlerin yürütülmesinde, altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde ve köylerle doğrudan iletişim kurulmasında merkezi bir rol üstlenmekteydi. Bu kurumların ortadan kalkması, özellikle altyapı ve tarımsal destek hizmetlerinin dağıtımında kırılmalar yaratmış; merkeziyetçi belediye yönetimleri kırsalın özgül ihtiyaçlarını yeterince dikkate almamaya başlamıştır. Muhtarların ise artık yalnızca temsil görevleri bulunmakta, taşınmaz yönetimi ya da bütçe kullanma gibi yetkileri kalmamıştır. Mahalle muhtarlarının belediye karar organlarına doğrudan katılımı bulunmadığından, yerel temsil gücü ciddi biçimde azalmıştır (UCLG-MEWA, 2022).

Yerel yönetim açısından en çarpıcı sonuçlardan biri de, kırsal halkın belediye hizmetlerine erişiminin yalnızca fiziksel olarak değil, karar alma süreçleri açısından da zayıflaması olmuştur. Birçok kırsal mahalle belediye meclisi kararlarından dışlanmış, hizmet öncelikleri büyükşehir merkezleri doğrultusunda şekillenmiştir. Bu durum kırsalda “temsili eşitsizlik” ve “idari uzaklık” gibi olguları derinleştirmiştir (OECD, 2020).

Köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kurumsal etkiler çok boyutlu bir dönüşüme işaret etmektedir. Her ne kadar bu dönüşümle kırsal alanlara belediye hizmetlerinin daha etkin götürülmesi hedeflense de uygulamada kırsal özgünlüklerin yeterince gözetilmemesi, yapısal sorunlara ve yönetim krizlerine yol açmıştır. Bu nedenle, kırsal mahalle statüsü altında yer alan alanlar için özel planlama ve temsil mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliği giderek daha belirgin hale gelmektedir.

III. DEĞİŞEN KÖY SOSYOLOJİSİ VE MAL VARLIKLARININ AKİBETİ

3.1. Yasal Düzenleme Öncesi Köy Sosyolojisi ve Mal Varlıkları Yapısı

Yasal düzenleme öncesinde Türkiye’de köyler, 1924 Anayasası ile tanımlanan ve 442 sayılı Köy Kanunu çerçevesinde hukuki statüye kavuşmuş idari birimler olarak, yerel yönetim sisteminin en küçük ve en özgün yapı taşı oluşturmuştur. Tüzel kişiliğe sahip olan bu yerleşimler, sadece birer idari birim değil; aynı zamanda kendi kaynaklarını yöneten, sosyal ilişkileri kendi dinamikleriyle biçimlendiren ve üretim-tüketim döngülerini çoğu zaman kendi içinde sürdürebilen mikro sistemler olarak faaliyet göstermekteydi (DİE, 1999; Köse, 2008). Köy muhtarları ve ihtiyar heyetleri, hem yönetsel hem de sosyal açıdan yerel karar alma süreçlerinde etkin aktörlerdi. Muhtarlar, sadece devletle köylü arasında iletişimi sağlayan bir temsilci değil; aynı zamanda kamu yatırımlarının yürütülmesinden tarımsal üretime, yardım organizasyonlarından eğitim faaliyetlerine kadar çok sayıda işlevi yürüten yerel idare liderleriydi (Güneş, 2012).

Köy sosyolojisinin temel unsurlarından biri olan kolektif yaşam biçimi, yerleşim düzeni ve üretim ilişkileriyle iç içe geçmiş durumdaydı. Türkiye’nin birçok bölgesinde köyler, tarım ve hayvancılığa dayalı geçim ekonomisiyle birlikte “imece” kültürünü canlı tutan ortak çalışma biçimleriyle tanınırdı. Harman zamanı yapılan toplu çalışmalar, ortak su yollarının bakımı, köy mezarlığının temizliği gibi faaliyetler kolektif zaman ve iş gücüyle yürütülürdü. Ayrıca cenaze, düğün, yayla göçü, ortak fırın kullanımı gibi olaylarda da topluluk dayanışması oldukça belirgindi. Bu pratikler, kırsal toplumsal dokunun hem ekonomik dayanışma hem de kültürel aidiyet üzerinden inşa edildiği bir örgü sağlamaktaydı (Aytekin, 2011).

Köylerin sahip olduğu tüzel kişilik, bu sosyolojik yapıyı hem yönetsel hem de ekonomik olarak destekleyen hukuki bir çerçeve sunmaktaydı. Her köyün kendi adına kayıtlı mal varlıkları bulunur; bu varlıklar üzerinde tasarruf yetkisi doğrudan köy halkını temsil eden ihtiyar heyeti aracılığıyla kullanılırdı. Bu mallar genel olarak “köy ortak malları” ya da “kamusal köy malı” olarak tanımlanırdı ve kişisel mülkiyete konu edilemezdi. Bu varlıklar arasında en çok öne çıkanlar mera, yaylak, kışlak gibi ortak otlak alanları; göletler, sulama kanalları, orman içi patikalar ve su kaynakları gibi doğal altyapı alanlarıydı (ZMO, 2009).

Köylerde ayrıca okul binaları, sağlık evleri, köy konakları, öğretmen ve hemşire lojmanları gibi yarı kamusal binalar yer almaktaydı. Bu yapılar köy halkının doğrudan kullanımına açık olur ve genellikle devlet desteğiyle değil, köy halkının imece usulü katkılarıyla ya da ihtiyar heyetinin yönettiği köy bütçesinden karşılanarak inşa edilirdi. Yine bazı bölgelerde köye ait değirmenler, fırınlar, mandıralar ve kooperatif binaları gibi üretim araçları da bulunmaktaydı. Bu tür yapılar, kırsal ekonominin döngüsellliğini destekleyen ve yerel kalkınmanın topluluk tabanlı bir formda yürütülmesini sağlayan araçlardı (Toprak, 2017).

Köy bütçesi, bu varlıkların gelirleriyle oluşturulurdu. Örneğin mera kiralari, köy konağı ya da dükkanların kira gelirleri, köy içi üretimden alınan küçük katkılar bu bütçeyi oluşturur; bu bütçeyle öğretmen lojmanları onarılır, köy yollarına malzeme alınır, cenaze yardımları düzenlenir, okulların sobası için odun sağlanırdı. Devlelden bağımsız olarak dönen bu mali döngü, köyü hem ekonomik hem yönetsel olarak kendi kendine yeterli kılmaktaydı (Karakurt, 2006). Aynı zamanda köy halkı, kendi kararlarını almak için yılda en az iki kez köy meclisi toplayarak planlamalar yapar; bu katılımcı karar alma biçimi kırsal demokrasinin zeminini oluştururdu.

Ancak bu sosyolojik ve kurumsal yapı, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun ile birlikte yerini mahalle sistemine bırakmış; bu durum, yukarıda tanımlanan yerel yönetim, ortak mülkiyet ve sosyal dayanışma yapılarının çözülmesine neden olmuştur. Yasal statü değişikliğiyle birlikte bu mal varlıkları belediyelere devredilmiş, muhtarların yetkileri sembolik temsil düzeyine indirgenmiş, köyün bütçesi ortadan kalkmış, kolektif mal kullanımı büyük oranda sınırlandırılmıştır. Bu dönüşüm, kırsal sosyolojinin tarihsel sürekliliğini kırarak, merkeziyetçi bir hizmet anlayışını öne çıkarmıştır (Keleş, 2021).

3.2. 6360 SAYILI KANUN SONRASI: DÖNÜŞÜM VE KAYIPLAR

3.2.1. Sosyolojik Değişim:

6360 Sayılı Kanun'un 2012 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye'de kırsal yerleşimlerin idari yapısı, sosyolojik işleyişi ve yönetsel katılım mekanizmaları derin biçimde dönüştürülmüştür. Kanunla birlikte, büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan tüm köylerin tüzel kişilikleri ortadan kaldırılmış; bu yerleşimler mahalle statüsüne dönüştürülerek, doğrudan ilçe belediyelerine bağlanmıştır (Resmî Gazete, 2012). Bu durum, köylerin tarihsel olarak taşıdığı özerk topluluk yapısını ve kolektif karar alma mekanizmalarını radikal biçimde zayıflatmıştır. Önceki yapıda kendi muhtarı ve ihtiyar heyetiyle birlikte kamu kaynaklarını yöneten, ortak mallar üzerinde tasarruf sağlayan, köy meclisleri ile kararlar alan köy toplulukları, bu yetilerini kaybederek daha pasif bir idari pozisyona itilmiştir (Keleş, 2021).

Mahalleye dönüşen bu yerleşimlerde muhtarlar artık yalnızca temsil görevini yerine getiren, karar alma ya da kaynak tasarrufu gibi hiçbir icrai yetkisi bulunmayan sembolik figürlere indirgenmiştir. 442 sayılı Köy Kanunu kapsamında yer alan pek çok yetki – örneğin köy bütçesinin belirlenmesi, köy mallarının yönetimi, imece usulü toplu çalışmaların organize edilmesi – artık uygulanabilirliğini kaybetmiş; bu yetkiler büyükşehir ve ilçe belediyelerine devredilmiştir (Sayıştay, 2021). Böylece, kırsalda yerel demokrasi zeminini oluşturan katılımcı pratikler, ilçe meclisleri gibi daha merkezi yapılar lehine işlevsizleşmiştir.

Bu yönetsel değişiklik, kırsal yerleşimlerde sadece yönetim biçimlerini değil, aynı zamanda toplumsal dokuyu da ciddi biçimde etkilemiştir. Ortak karar alma kültürü ve imece temelli dayanışma ilişkileri, mahalleleşme süreciyle birlikte gerilemiş; kolektif üretim ve ortaklaşa hizmet sunumu alışkanlıkları zayıflamıştır. Örneğin su kanalı temizliği, köy fırını onarımı, harman alanı bakımı gibi faaliyetler artık belediye sorumluluğuna geçtiğinden, bu işlerde gönüllülük ve topluluk temelli iş bölümü ortadan kalkmıştır (Özçelik, 2020). Bu durum yalnızca üretim süreçlerini değil, köy halkı arasındaki topluluk hissini ve aidiyet duygusunu da aşındırmaktadır.

Sosyolojik düzeyde en belirgin değişimlerden biri ise kırsal gençliğin kentle artan temasıyla ortaya çıkmaktadır. Mahalle statüsüne geçen kırsal alanlarda gençler, köyün üretken örgütsel yapısında aktif roller üstlenemez hale gelmiş; belediye hizmetlerinin merkezden sunulmasıyla birlikte yerel düzeyde sorumluluk alabilecekleri alanlar daralmıştır. Tarımsal üretimden uzaklaşma, kırsaldaki genç nüfusun kentle sosyalleşmesini hızlandırmış; bu süreç, köyde

kalmanın anlamını zayıflatmış ve gençler açısından köy, yalnızca bir çocukluk mekânı olarak hatırlanan bir boşluğa dönüşmüştür (TÜİK, 2020; Akçay, 2022).

Dönüşümün bir diğer sonucu ise cemiyet temelli karar alma süreçlerinin çözülmesi olmuştur. Daha önce köy halkının katıldığı toplantılarla alınan kararlar; örneğin cami bakımına bütçe ayrılması, öğretmen lojmanına odun temini, cenaze için ulaşım organizasyonu gibi konular doğrudan halkla istişare edilerek yapılırken, artık bu tür konular belediye birimlerinin programlarına ve karar takvimlerine bağlı hale gelmiştir. Bu da kamu hizmetlerinin taşra ölçekli örgütlenme biçimini çözmüş; taşrada yaşayan bireylerin yerel kamusal işleyişle temas kurma olanaklarını sınırlandırmıştır (TBB, 2021; Arıkan & Uysal, 2022).

6360 sayılı Kanun'un uygulanmasıyla kırsalda sadece yönetsel bir bütünleşme değil, aynı zamanda bir sosyolojik çözülme süreci yaşanmıştır. Yerel karar alma mekanizmalarının ortadan kalkması, imece gibi geleneksel sosyal örgütlenme biçimlerinin zayıflaması, genç nüfusun yerelden kopması ve kamu hizmetlerinin yerel aktörlerden uzaklaşarak merkezileşmesi, kırsal mahallelerin hem işlevsel hem de kültürel olarak dönüşmesine yol açmıştır. Bu durum, kırsal kalkınma politikalarının ve yerel yönetim reformlarının kırsal sosyolojiyi gözetken daha bütüncül yaklaşımlarla yeniden tasarlanması gerektiğini açıkça göstermektedir.

3.2.2. Mal Varlığı Üzerindeki Değişim:

6360 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye'de yerel idare yapısında köklü bir değişim yaşanmış, özellikle kırsal alanda köy tüzel kişiliklerinin sona erdirilmesiyle birlikte kamuya ait taşınmazların mülkiyet ve yönetim yapısı radikal biçimde yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle, 30 büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan tüm köylerin tüzel kişiliği ortadan kaldırılmış ve bu köylerin mal varlıkları – kanun gereği – ilçe belediyelerine devredilmiştir (Resmî Gazete, 2012). Bu mal varlıkları, köylerin yüz yıllara dayanan topluluk temelli kaynak yönetiminden doğan ortaklaşa kullanım alanlarını, sosyal hizmet yapılarını ve üretim altyapılarını kapsamaktadır.

Köy tüzel kişiliğine ait mal varlıkları arasında en başta gelen unsurlar, köylünün müşterek olarak kullandığı ve özel mülkiyete konu olmayan doğal ve yapısal alanlardır. Bunlar arasında otlatma alanı olarak kullanılan meralar, yaylaklar, harman yerleri, köy mezarlıkları, orman yolları, sulama kanalları, göletler ve benzeri kamusal kaynaklar bulunmaktadır. Ayrıca köy konağı, köy okulu, öğretmen ve sağlık lojmanları, sağlık evleri, köy fırını, cami müstemilatı, kooperatif binaları gibi yapılar da köy mal varlığı kapsamında sayılmıştır (ZMO, 2014; Sayıştay, 2020).

Söz konusu varlıkların devri, 6360 sayılı Kanun'un geçici maddesi uyarınca doğrudan ve koşulsuz şekilde gerçekleştirilmiş; bu işlemde köy halkının onayı ya da katılımı aranmamıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun yeni haliyle, köy malları ilgili ilçe belediyelerinin tasarrufuna geçmiştir. Belediyeler bu malları, kendi bütçesi ve hizmet programı doğrultusunda değerlendirme, başka hizmetlere dönüştürme, kiralama ya da satışa konu etme hakkına sahip olmuştur (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016).

Bu kapsamda yapılan uygulamalara bakıldığında, birçok belediyenin köylere ait taşınmazları kamusal hizmet alanlarına dönüştürdüğü, ancak önemli bir kısmının gelir elde etme amacıyla kiraya verdiği ya da doğrudan sattığı görülmektedir. Örneğin Aydın ilinde yapılan bir saha araştırmasında, mahalleye dönüşen köylerdeki meraların %36'sının belediyelerce farklı hizmet alanlarına dönüştürüldüğü ya da özel şahıslara kiralandığı tespit edilmiştir (Seyrek, 2021). Samsun, Konya, Mersin, Adana gibi illerde de benzer şekilde, sulama göletlerinin, mezarlık alanlarının veya eski okul binalarının belediye tarafından ihale yoluyla üçüncü kişilere devredildiği ya da park, depo, ofis gibi işlevlere dönüştürüldüğü belgelenmiştir (TBB, 2021; Emlak Kulisi, 2020).

Bu durum, özellikle kırsal yaşam biçimini sürdüren topluluklar açısından ciddi sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmıştır. Köyde yaşayanlar, daha önce ortaklaşa kullandıkları mera, yayla ve sulama kanallarına erişimde sınırlamalarla karşı karşıya kalmış; bu kaynaklara ilişkin herhangi bir tasarruf ya da karar alma yetkileri kalmamıştır. Köy muhtarları, bu varlıklar üzerindeki yönetsel sorumluluklarını yitirmiş, köy halkı ise kamu kaynaklarının kullanımı konusunda yerel demokrasi mekanizmalarından dışlanmış (Karaman, 2018).

Bazı durumlarda ise köydeki eski okul binaları gibi kamusal yapılar, belediyeler tarafından yenilenmeden terk edilmiş ya da işlevsiz bırakılmıştır. Bu durum, hem fiziksel kaynakların atıl hale gelmesine hem de kırsal toplulukların eğitim, sağlık, sosyal dayanışma gibi temel hizmetlere erişiminde ciddi kayıplara neden olmuştur. Örneğin, İstanbul'un Şile ilçesinde yapılan bir incelemede, mahalleye dönüşen 11 eski köydeki kamu yapılarının yaklaşık %70'inin işlevsizleştirildiği, %30'unun ise satıldığı tespit edilmiştir (UCLG-MEWA, 2022).

Belediyelere devredilen bu taşınmazların ekonomik değeri açısından da önemli bir kaynak kayması yaşanmıştır. Sayıştay'ın 2021 denetim raporlarına göre, sadece 10 büyükşehir belediyesi sınırlarında yer alan toplam 4.500'e yakın kırsal taşınmazın mülkiyeti değişmiş; bunların yaklaşık %25'i kiraya verilmiş, %12'si ise satılmıştır. Buna karşın bu işlemlerin kırsal nüfusa geri dönüşü ya çok sınırlı olmuş ya da hiç olmamıştır (Sayıştay, 2021). Bu tür mal devri uygulamaları, köy halkı açısından ortak mülkiyetin ortadan kalkması ve kamuya ait malların özel hizmetlere ya da ekonomik fayda temelli projelere dönüştürülmesi olarak algılanmış ve "toplum malına el konulması" biçiminde yorumlanmıştır (Keleş, 2021).

6360 sayılı Kanun'un mal varlığı üzerindeki etkileri, yalnızca hukuki mülkiyet devrinden ibaret olmayıp, kırsal sosyo-ekonomik yapının bütününe etkileyen bir dönüşüm yaratmıştır. Kamusal niteliği yüksek olan taşınmazların yerel topluluklardan alınıp merkezi belediye sistemine aktarılması, köyün öz yönetim yeteneğini zayıflatmış; tarım ve hayvancılık temelli yaşam biçimlerinin sürdürülebilirliğini tehdit etmiştir. Bu süreç, kırsal kamusal varlıkların hukuki statüsü ve yönetimi konusunda yeni bir yasal çerçeve ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

3.2.3. Devir Kapsamı ve Sayısal Dağılım

6360 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle, **30 büyükşehirdeki tüm köylertüzel** kişilik statüsünden çıkarılmış ve sahip oldukları taşınmaz mallar ilçe belediyelerine devredilmiştir (Resmî Gazete, 2012). Devreden varlıklar şunları kapsamaktadır: mera, yayla, harman yeri,

mezarlık, sulama kanalları, göletler, köy odası, lojman, eski okul, sağlık evi, kamu mezarlığı gibi sosyal yekûndaki ortak mülkiyetli varlıklar

Resmî veriler Sayıştay ve saha çalışmaları aracılığıyla da doğrulanmıştır:

İl	Devir Edilen Kırsal Taşınmaz (adetsel)	Kiraya Verilen Oran (%)	Satışa Konulan Oran (%)
10 BŞİ*	~4 500 ad.	25%	12%
Aydın	-	36% ¹	—
İstanbul/Şile	11 eski köyde	—	%30 (%) satıldı, %70 işlevsiz

*BŞİ = Büyükşehir İlçe (Sayıştay, 2021; Seyrek, 2021; UCLG–MEWA, 2022)

¹ Aydın’da köy meralarının %36’sı kültürel ve tarımsal amaçlı kullanımdan çıkarılmıştır

3.2.43. Kurumsal ve Sosyo-Mali Etkiler

- **Tüzel kişiliğin kaldırılması:** Köylerin sahipliğindeki varlıklar üzerindeki herhangi bir mülkiyet hakkı yerel topluluk yerine, merkezi belediye yapılarına devredilmiştir (Çevre Şehircilik, 2016).
- **Kamusal taşınmazların yeniden işlevlendirilmesi:** Kiralama, satma ya da farklı kamu hizmetlerine dönüştürme süreci başladı. Örneğin Aydın, Samsun, Mersin, Adana’da köy okulları, mezarlıklar gibi yapılar ihale ile özel kişilere verildi ya da park, depo, ofis fonksiyonuna dönüştürüldü .
- **Erişim eşitsizliği:** Ortak kullanım alanlarına halkın erişimi kısıtlandı; mera, yayla, sulama kanalları üzerindeki tasarruf tamamen belediyelere kaydı (Karaman, 2018).
- **İşlevsiz yapı sorunları:** Kamu yapılarının %70’i yenilenmeden bırakıldı veya satıldı; bu da kırsalda hizmet boşluğuna yol açtı (UCLG–MEWA, 2022).

Analitik Değerlendirme

Bu dönüşüm, taşınmaz mülkiyetin **köylüden kamu-yerel yönetim mekanizmalarına geçişini** temsil etmektedir. Ortak mülkiyetin yerinden aldığı etki, kırsalda ekonomik, kültürel ve toplumsal kayıpların artmasına neden olmuştur: yerel dayanışma zayıflamış, tarım tabanlı üretim süreçleri sekteye uğramış, kırsal halka ait kamusal esaslı altyapılar özel ya da merkezi hizmet mimarisi çerçevesinde yeniden oluşturulmuştur (Keleş, 2021; Çevre Şehircilik, 2016; Sayıştay, 2021).

Bu veriler, kolektif ekonomi ve tarihsel kırsal yapının kamusal faydalarla ikame edildiğini göstermektedir: Kent merkezli mantık, kırsalın kendi varlığına dair karar verme yetkisini

büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Ortak mülkiyetin “kamu” adına devri, sürecin demokratik katılım boyutunda da ciddi gerilemelere yol açmıştır.

IV. Örnekler

4.1. Aydın

Aydın'daki **732 kırsal yerleşimde yaklaşık 48 000 dekar mera**, köy tüzel kişiliği varken ortak kullanımdaydı (Aydın İl Çevre Durum Raporu, 2021) Ancak yürütülen saha analizlerinde bu mera alanlarının yaklaşık **%36'sının belediye tarafından farklı kullanım amaçlarıyla tahsis edildiği** belirlenmiştir. Kullanım değişikliğinin tarımsal fonksiyon kaybına yol açtığı görülmektedir (Seyrek, 2021).

4.2. Samsun

Samsun'daki **178 köy**, sulama göletleri, hayvan içme yerleri ve köy bazlı sulama sistemleriyle karakterizydi. 6360 sonrası, bu alanların büyük bölümü belediyeler tarafından “projeli hizmet alanı” olarak yeniden düzenlenmiştir. Örneğin Vezirköprü'de inşa edilen Kaplancık–Özyörük Göleti projesi kapsamında **1 500 dekar tarım arazisi modern sulamaya açılmıştır** (İHA, 2024; Samsun BŞB, 2024) Böylece, sulama altyapısı iyileşmiş olsa da kontrol yerinden belediyelere kaymıştır.

4.3. Diyarbakır

Diyarbakır'da **214 köydeki mera, harman yeri ve mezarlık gibi ortak kullanıma ait alanların** önemli bölümü, belediyelerce ya **satışa çıkarılmış** ya da **imar dışına çıkartılmıştır**. Bu da hem üretim hem toplumsal dayanışma alanlarında ciddi gerileme anlamına gelmektedir (Karaman, 2018; Sayıştay, 2021).

4.4. Erzurum

Erzurum'da **yaklaşık 620 kırsal taşınmaz**, köy tüzel kişiliği sona erdikten sonra ilçe belediyelerine devredilmiş, bunların yalnızca %3'ü yerel topluluğa geri verilmiştir. Bu düşük geri dönüş oranı, mülkiyet hakkının yerelden koparıldığını göstermektedir (Sayıştay, 2023).

V. Sonuç

6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle Türkiye kırsal yönetim yapısında yaşanan dönüşüm, yalnızca idari bir sınıflandırma değişikliği değil, yerel demokrasiden sosyal dokunun çözülmesine kadar uzanan çok katmanlı bir yeniden yapılanmayı beraberinde getirmiştir. Köy tüzel kişiliklerinin kaldırılması ve bu yerleşimlerin mahalle statüsüne geçirilmesiyle birlikte, kırsal alanda yönetişim, mülkiyet ve yurttaşlık ilişkileri köklü biçimde yeniden tanımlanmıştır. Bu süreçte en çarpıcı değişimlerden biri, kırsal halkın kamusal mülkiyet üzerindeki tasarruf ve karar alma haklarının sona erdirilmesi olmuştur. Daha önce ortak kullanımda olan mera, yayla, harman yeri, sulama kanalları, köy odaları, eski okullar ve benzeri kırsal taşınmazlar, halkın katılımı olmadan ilçe belediyelerine devredilmiş ve önemli bir kısmı hizmet dışı bırakılmış, satılmış veya farklı kullanım biçimlerine yönettirilmiştir (Sayıştay, 2021; Seyrek, 2021).

Yasal değişiklikle birlikte köy muhtarları ve ihtiyar heyetleri, karar alma ve kaynak yönetme işlevlerinden soyutlanmış; yalnızca temsil düzeyinde sembolik aktörlere indirgenmiştir. Bu durum, kırsal demokrasinin temel zeminini oluşturan yerinden yönetim ilkesini büyük ölçüde ortadan kaldırmış, yurttaşların yönetime katılım olanaklarını azaltmış ve yerel kolektif iradenin etkisizleşmesine yol açmıştır (Özçelik, 2019; Arıkan & Uysal, 2022). Mahalle statüsüne geçen köylerde yaşayan yurttaşlar, artık kararların merkezden alınması ve uygulamaların belediye meclisleri aracılığıyla yürütülmesi nedeniyle, yönetişim süreçlerinden dışlanmış durumdadır.

Özellikle tarım ve hayvancılıkla geçinen kırsal topluluklar açısından bakıldığında, dönüşümün ekonomik etkileri de ciddi boyutlardadır. Tarımsal altyapıların (sulama kanalları, göletler, mera alanları) belediyelerin kontrolüne geçmesiyle birlikte kırsal üretim sistemleri üzerindeki denetim yerelden merkeze kaymış; yapı ruhsatı ve imar planı gibi şehir merkezli normların kırsalda da uygulanması küçük üreticiler için ciddi bir engel oluşturmuştur (Aydemir, 2022; TÜSİAD, 2021). Bu durum üretimin sürekliliğini tehdit etmiş, kırsalda ekonomik kırılganlıkları artırmış ve gıda güvenliği açısından da risk oluşturabilecek bir tabloyu ortaya çıkarmıştır.

Kültürel ve toplumsal etkiler ise bu dönüşümün uzun vadede daha derin ve kalıcı izler bırakacak yönünü oluşturmaktadır. İmece geleneği, ortak karar alma kültürü, kolektif mal yönetimi ve köy aidiyeti gibi kavramlar, mahalle sistemine geçişle birlikte zayıflamış; sosyal

bütünleşme yerini bireyselleşmiş ve merkezden yönetilen bir yaşam tarzına bırakmıştır. Genç nüfusun köyden kopuşu hızlanmış, kırsalda kuşaklar arası bilgi aktarımı ve kültürel süreklilik sekteye uğramıştır (Bozkurt, 2020; Akçay, 2022).

Bu dönüşümün yerel demokrasi, hukuk devleti ve iyi yönetim ilkeleriyle ilişkisi açısından değerlendirilmesi de elzemdir. Demokrasi, yalnızca seçim yoluyla temsilin değil, aynı zamanda yerinden yönetime dayalı katılımın da sistematik güvence altına alınmasını gerektirir. Oysa mahalleye dönüştürülen köylerde karar alma süreçlerinden dışlanma, temsil eşitsizliği ve yönetsel uzaklık gibi sorunlar, demokratik katılımın daralmasına ve sosyal dışlanmanın kurumsallaşmasına yol açmıştır (Tarhan, 2020; OECD, 2020). Hukuk devleti ilkesi ise mülkiyet hakkı ve kamusal tasarrufun hukukla öngörülen ilkeler çerçevesinde kamu yararı gözetilerek yürütülmesini zorunlu kılar. Ancak köy mallarının halkın katılımı olmadan belediyelere devri ve satış ya da kiralama gibi işlemlere konu edilmesi, bu ilkeyi zedeleyen uygulamalar arasında yer almıştır (Yıldız, 2016; Karaman, 2018).

İyi yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım ve yerel ihtiyaçlara duyarlılık gibi temel esaslara dayanır. Mahalleleşme sürecinde ise bu ilkelerden uzaklaşıldığı, kırsal halkın talep ve önceliklerinin belediye karar mekanizmalarına yansıtılamadığı, kırsal hizmetlerin mekânsal olarak bütüncül ve adil şekilde planlanamadığı görülmektedir (TBB, 2021; UCLG-MEWA, 2022).

Köylerin mahalleye dönüştürülmesi süreci, kırsal alanlarda demokratik temsil ve katılım mekanizmalarını zayıflatmış; mülkiyet hakkı ve toplumsal aidiyet üzerinde geriye dönüşü zor etkiler yaratmıştır. Bu nedenle, kırsal mahalle statüsünde bulunan yerleşimlerin özgün niteliklerini gözetken ve halkın yönetim süreçlerine aktif katılımını esas alan yeni bir yasal ve kurumsal çerçeveye acil ihtiyaç bulunmaktadır. Demokratikleşmenin sadece merkezde değil, yerelde de yaşatılması ve kırsal halkın karar alma, mülkiyet ve temsil süreçlerine yeniden dâhil edilmesi, Türkiye'nin hukuk devleti ve yerel demokrasi hedefleri açısından zorunludur.

VI. Kaynakça

3194 Sayılı İmar Kanunu. (1985). T.C. Resmî Gazete, Sayı: 18749.

Akçay, A. (2022). Kırsalda gençlik, mekânsal kimlik ve aidiyet: Mahalleleşen köyler üzerine nitel bir araştırma. *Kırsal Sosyoloji Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 45–68.

Altuntaş, M. (2021). 6360 sayılı kanun ile köylerin mahalleye dönüştürülmesinin sosyal etkileri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 68, 125–148. <https://doi.org/10.29228/turkiyat.54492>

Arıkan, Y., & Uysal, F. (2022). Türkiye’de büyükşehir yasalarının kırsal alanlara etkisi: Katılım ve yönetim bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını*, 77(2), 201–228.

Arslan, S. (2020). Mahalleye dönüştürülen köylerde yapılaşma sorunları: İmar barışı uygulamaları bağlamında bir değerlendirme. *İmar ve Kent Planlama Dergisi*, 12(1), 41–58.

Aydemir, H. (2022). Kırsal alanlarda yapı ruhsatsızlığı ve denetimsizlik: 6360 sayılı kanun sonrası durum. *Çevre ve Şehircilik Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 88–103.

Aytekin, E. A. (2011). *İmece: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e kırsalda kolektif çalışma ve yerel örgütlenme biçimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bozkurt, E. (2022). 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 27. maddesi kapsamında ruhsatsız yapılaşma düzenlemeleri. *Yapı ve Hukuk Dergisi*, 8(3), 122–137.

Bozkurt, R. (2020). Kırsal kamusal alanın çözülüşü: Mahalleleşen köylerde toplumsal aidiyet ve mekân. *Toplum ve Bilim*, 153, 75–101.

Çalık, T. (2019). Plansız alanlara ilişkin imar sorunları: Köylerden mahalleye dönüşen yerleşimler örneği. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(2), 85–106.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2016). *6360 sayılı Kanun kapsamında mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinde imar ve mülkiyet uygulamaları*. Ankara.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). *Kırsal Mahalle Uygulama Kılavuzu*. Ankara: Bakanlık Yayınları.

Danıştay 8. Dairesi. (2021). E. 2020/3576, K. 2021/1984 sayılı karar.

Demir, M. (2021). Kırsal alan planlamasında imar mevzuatının etkisi: Mahalleye dönüşen köyler üzerine bir inceleme. *Planlama ve Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 55–74.

DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü). (1999). *Türkiye Kırsal Sosyo-Ekonomik Göstergeleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık.

Emlak Kulisi. (2020). Belediyelere devredilen eski köy okulları satılıyor mu? [Online haber]. <https://emlakkulisi.com>

Gökçen, A. (2020). Tarım ve hayvancılık yapılarında yapı ruhsatı muafiyeti ve kırsal yapılaşma düzeni. *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 5(1), 67–82.

Gökhan Bilgin, H. (2017). Türkiye'de orman köylerinin yasal statüsü ve kırsal kalkınma açısından önemi. *Orman ve Toplum Dergisi*, 6(2), 81–96.

Güneş, G. (2012). *Kırsal alanda muhtarın rolü ve yerel katılım mekanizmaları: Türkiye örneği*. Ankara: TODAİE Yayını.

Gürel, R. (2021). Kırsaldan mahalleye geçiş: Sosyo-ekonomik sonuçlar üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(2), 73–95. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiad>

Gürsoy, H. (2017). Türkiye’de büyükşehir belediyesi reformları: 6360 sayılı yasa bağlamında bir değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(3), 45–64.

Karahan, B. (2021). Kırsal mahallelerde imar uygulamaları ve mevzuat sorunları. *İdare Hukuku ve Kent Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 93–112.

Karakurt, S. (2006). Köy tüzel kişiliğinin mal varlığı yönetimi: Mevzuat ve uygulama analizi. *Yerel Yönetimler Uzmanlık Raporu*, TBB Yayını.

Karaman, E. (2018). Kırsal alanlarda kamu mallarının el değiştirmesi ve yönetim sorunu. *Kamu Hukuku Yıllığı*, 4(2), 95–122.

Kaya, B. (2020). Köylerin mahalleye dönüşüm süreci: Diyarbakır örneği. *Kent ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 81–102.

Keleş, R. (2021). *Kentsel ve Kırsal Yerel Yönetimler: Dönüşüm ve Gelecek Perspektifi*. İstanbul: İmge Kitabevi.

Köse, H. (2008). *Köy Yönetimi ve Katılımcı Mekanizmalar*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

OECD. (2020). *Rural Well-being: Geography of Opportunities*. Paris: OECD Publishing.

Özçelik, A. (2019). Türkiye’de kırsal alanların mahalleleşmesi: Demokratik katılım açısından bir analiz. *Kamu Yönetimi Dergisi*, 52(4), 1123–1144.

Özçelik, A. (2020). Mahalle statüsünün kırsal topluluklara etkisi: İmece ve ortak üretim alışkanlıkları üzerine bir inceleme. *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Kırsal Politika Dizisi 5.

Öztürk, A. (2014). 6360 sayılı yasa ile belediye sisteminde yapılan köklü değişiklikler. *İdare Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 55–70.

Öztürk, M. (2021). Mahalleye dönüşen köylerde yönetim ve katılım. *Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 111–134.

Resmî Gazete. (2012). 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması Hakkında Kanun. *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 28489. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm>

Resmî Gazete. (2020, 16 Ekim). 7254 Sayılı Kanun: Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 31276.

Sayıştay. (2021). *2020 Yılı Büyükşehir Belediyeleri Genel Değerlendirme Raporu*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.

Sayıştay. (2021). *6360 Sayılı Kanun Sonrası Büyükşehir Belediyelerinde İdari Dönüşüm Değerlendirme Raporu*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.

Sayıştay. (2021). *Büyükşehir Belediyelerinde Taşınmaz Yönetimi ve Denetim Raporu*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.

Sayıştay. (2022). *2021 Yılı Belediye Denetim Raporları Genel Değerlendirme*. Ankara.

Seyrek, M. (2021). Aydın ilinde mahalleleşme sonrası kırsal mal varlıklarında yönetsel dönüşüm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 36(1), 23–47.

Seyrek, M. (2022). Aydın ilinde kırsal dönüşümün mal varlığına etkileri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 31(2), 201–220.

Tarhan, B. (2020). Türkiye’de kırsalın yeniden tanımlanması: 6360 sayılı yasa üzerine bir inceleme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 91–114.

Tarım Platformu. (2022). *Kırsalda Yaşam ve Üretim Şartları Raporu*. İstanbul: Kırsal Dayanışma Ağı.

TBB (Türkiye Belediyeler Birliği). (2021). *Kırsal Mahallelerde Hizmet Sunumu ve Temsil Sorunları Araştırması*. Ankara.

TBMM. (2020). *7254 Sayılı Kanun Gerekçesi ve Komisyon Raporu*. Ankara: TBMM Tutanaklar Dairesi.

TEPAV. (2019). *Türkiye’de Belediyelerin Kırsal Hizmet Kapasitesi*. Ankara: Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.

TMMOB Şehir Plancıları Odası. (2022). *Kırsal Mahalle Uygulamalarının Kentsel Planlama İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi Raporu*. Ankara.

Toprak, B. (2017). *Köyde kolektif yaşam ve dayanışma: Sosyolojik bir değerlendirme*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

TÜİK. (2020). *Nüfus ve Göç İstatistikleri 2013–2019*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Türkiye Belediyeler Birliği [TBB]. (2021). *Büyükşehirlerde Kırsal Mahalle Uygulamaları Saha Araştırması*. Ankara.

TÜSİAD. (2021). *Tarımda Sürdürülebilirlik ve Yerel Yönetimlerin Rolü Raporu*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği.

UCLG-MEWA. (2022). *Kırsalda Yerel Yönetim Uygulamaları Raporu: İstanbul ve Çevresi*. İstanbul. Çevresi. İstanbul.

UCLG-MEWA. (2022). *Kırsalda Yerel Yönetişim Kapasitesi: Türkiye Örnekleri*. İstanbul: United Cities and Local Governments – Middle East and West Asia.

Yıldırım, A. (2021). Mahalleye dönüşen köylerde yapılaşma: Ruhsatlandırılmış sayılma uygulamasının analizi. *Şehircilik ve Planlama Dergisi*, 6(1), 22–39.

Yıldırım, E. (2022). Kırsal mahalle statüsünün uygulanması ve sorunları. *Şehir ve Toplum Dergisi*, 6(1), 29–50.

Yıldız, A. (2016). Mahalleye dönüşen köylerde taşınmaz malların hukuki statüsü. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 40(4), 135–149.

Ziraat Mühendisleri Odası [ZMO]. (2009). *Köy Tüzel Kişiliği Malları Üzerine Hukuki ve İdari Değerlendirme Raporu*. Ankara.

ZMO (Ziraat Mühendisleri Odası). (2014). *Köy Tüzel Kişiliği Mal Varlıkları ve Belediyelere Devir Süreci*. Ankara.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi Sayıştay Denetim Raporu. (2023). *Mal ve Taşınmaz Yönetimi*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.

Dalaman, Z. B., & Lehimler, H. M. (2016). Köylerin Mahalleye Dönüşmesinin Sosyal Etkileri: Saha Araştırma Raporu. İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları. <https://doi.org/df4422>

URMC / KEHİM

Kentli Hakları İzleme Merkezi
Urban Rights Monitoring Center

